

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**

СХВАЛЕНО

Протокол Вченої ради КВНЗ
«Харківська академія неперервної
освіти»

№ 5 від 24.09.2026

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КВНЗ «Харківська академія
неперервної освіти»

№ 49 від 25.09.2026

**Освітня програма підвищення кваліфікації
вихователів закладів дошкільної освіти**

**«ФОРМУВАННЯ ЕКОСИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
В ЗДО»**

**«DEVELOPING AN INCLUSIVE EDUCATION ECOSYSTEM
IN A PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION»**

РЕКОМЕНДОВАНО

Протокол засідання
кафедри методики дошкільної та
початкової освіти № 8 від 03.09.2026

Харків – 2026

Розробник: Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» (Коченгіна М. В., кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики дошкільної та початкової освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»)

Напрямок підвищення кваліфікації: особливості реалізації інклюзивної освіти та психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами на рівні дошкільної освіти.

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації інклюзивного навчання в ЗДО (Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.06.2026 № 873).

Термін дії програми: з 2026 року до 2031 року.

Рецензенти:

Большукіна Аліна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики дошкільної та початкової освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти»).

Порціян Інна, директор Зачепилівського закладу дошкільної освіти (ясел-садка) «Ромашка» Зачепилівської селищної ради Берестинського району Харківської області.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність освітньої програми

Забезпечення права кожної дитини на якісну дошкільну освіту, зокрема дітей з особливими освітніми потребами (далі – дітей з ООП), є пріоритетом державної політики України. Ключовою умовою успішної реалізації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) є високий рівень професійної компетентності педагогів, що безпосередньо забезпечується систематичним підвищенням їхньої кваліфікації.

Вихователі ЗДО систематично взаємодіють з дітьми з ООП – навчають, розвивають, виховують, проводять спостереження та грають в умовах онлайн та офлайн взаємодії, співпрацюють з батьками вихованців. Під час психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП вихователі дотримуються рекомендацій спеціалістів, котрі входять до команди психолого-педагогічного супроводу конкретної дитини, але можуть і самі відповідально, у межах своєї компетентності, виявляти й певну педагогічну ініціативу, ураховуючи свою професійну підготовку. Зокрема, у Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» передбачено організаційну професійну компетентність, складовою якої є «здатність забезпечувати здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП» і трудову функцію – «участь у створенні, підтримці та розвитку здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища».

Освітня програма «Формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО» розроблена в площині зазначеного вище.

Для створення освітньої програми «Формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО» використано Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації інклюзивного навчання в ЗДО (далі – Типову програму), що розроблена Державною установою «Український інститут розвитку освіти» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.06.2026 № 873). Освітню програму «Формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО», підготовлено з урахуванням державної політики в галузі дошкільної освіти, вимог чинного законодавства (законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 10.04.2019 р. № 530 (у редакції постанови КМУ від 26 серпня 2025 р. № 1036) «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», розпорядження КМУ від 07 квітня 2024 р. № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки», наказу Міністерства економіки України від 10.10.2021 № 755-21 «Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», інструктивно-методичних листів Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) щодо організації освітнього процесу в ЗДО та забезпечення права дітей дошкільного віку, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами, на доступну та якісну дошкільну освіту.

Зміст Типової програми й, відповідно освітньої програми «Формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО» враховує сучасні виклики, пов'язані з необхідністю надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах ЗДО. Вона

спрямована на подолання бар'єрів у комунікації та взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу – педагогами, вихованцями та їхніми батьками.

Постійне оновлення професійного інструментарію педагогів ЗДО у відповідності до Професійного стандарту, що передбачає здатність організовувати та забезпечувати інклюзивне освітнє середовище як невід'ємний компонент якості дошкільної освіти, сприятиме перетворенню інклюзивного підходу з формального процесу на реальну стратегію успішної соціалізації та розвитку дитини з перших років її життя.

Підвищення кваліфікації за освітньою програмою «Формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО» (далі – Програма), яку розроблено на основі Типової програми, має забезпечити практичну підготовку педагога до роботи в умовах інклюзивного навчання, що є запорукою ефективності сучасного освітнього процесу в ЗДО.

Цільова група: вихователі закладів дошкільної освіти.

Обсяг (тривалість): 36 год / 1,2 кредита ЄКТС

- лекції – 11 год (30%);
- практико орієнтовані види роботи – 19 год (53,5%);
- самостійна робота – 4 год (11%);
- контрольні заходи – 2 год (5,5%).

Особливості реалізації Програми

Тривалість програми – інтенсивна (до 1 місяця).

Для ефективної реалізації програми залучаються науково-педагогічні працівники та психологи, які мають відповідну професійну підготовку з упровадження інклюзивної освіти на рівні дошкільної освіти.

Науково-педагогічні та педагогічні працівники Харківської академії неперервної освіти можуть реалізовувати Програму повністю або частково (з можливістю змін до 30% змісту за умови дотримання державних вимог до підвищення кваліфікації педагогічних працівників).

Для укладання Програми використано тематику занять першого модуля «Нормативні та організаційні ресурси інклюзивного навчання в ЗДО» (це такі теми занять: «Нормативно-правове забезпечення та механізми організації інклюзивного навчання в ЗДО», «Концептуальні основи та професійна етика інклюзивного навчання в ЗДО») та другого модуля «Стратегії забезпечення умов та персоналізованого супроводу дітей з ООП» Типової програми (це такі теми занять: «Умови для здобуття дошкільної освіти дитиною з ООП», «Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів), ступінь їх прояву та рівень підтримки дитини з ООП», «Індивідуалізація освітнього процесу та проектування траєкторії розвитку дитини з ООП», «Стратегії адаптації та модифікації під час інклюзивного навчання в ЗДО: середовище, підходи, матеріали». середовище, підходи, матеріали»).

Форма навчання: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток вихователів ЗДО через удосконалення раніше набутих та набуття нових професійних компетентностей, необхідних для забезпечення психолого-педагогічного та навчально-методичного супроводу дитини з ООП й побудови інклюзивного освітнього простору в закладі дошкільної освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити розвиток та вдосконалення професійних компетентностей, визначених професійним стандартом «Вихователь ЗДО», у контексті інклюзивної практики;
- поглибити та систематизувати знання щодо нормативно-правового забезпечення інклюзивного навчання в Україні та сучасних науково-методичних підходів до його організації в ЗДО;
- сформувати та розвинути вміння *застосовувати* методи та алгоритми ефективної взаємодії в межах команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП для забезпечення єдиної корекційно-розвиткової траєкторії;
- забезпечити розвиток умінь щодо реалізації стратегій безбар'єрного, етичного та толерантного спілкування в щоденній взаємодії з вихованцями, їхніми батьками та колегами;
- сприяти розвитку позитивної мотивації та ціннісних орієнтацій педагогічних працівників щодо впровадження філософії інклюзії в щоденну професійну діяльність;
- сформувати та вдосконалити *вміння моделювати* педагогічну взаємодію з дітьми з ООП залежно від особливостей їх індивідуального розвитку.

Перелік компетентностей / результатів навчання:

- організаційна;
- здоров'язбережувальна
- педагогічне партнерство.

Очікувані результати підвищення кваліфікації

За результатами навчання слухачі оволодіють знаннями та набудуть (удосконалять) уміння, навички та способи діяльності щодо:

- ключових положень чинного законодавства України та нормативно-правових актів, що регламентують організацію інклюзивного навчання в ЗДО;
- науково-методичних підходів, принципів та стратегій побудови безпечного безбар'єрного й інклюзивного освітнього простору для дітей дошкільного віку;
- здійснення адаптації та модифікації навчально-дидактичних матеріалів, змісту організованої діяльності й режимних процесів відповідно до індивідуальних потреб вихованців;
- способів взаємодії з дітьми з РАС та РДУГ у ЗДО;
- реалізації стратегії безбар'єрного, етичного та толерантного спілкування під час щоденної взаємодії з вихованцями, їхніми батьками та колегами;

- виявлення стійкої позитивної мотивації та ціннісної готовності до впровадження філософії інклюзії в професійну діяльність.

Підсумковими заходами є тестування.

Підсумкове тестування проводиться з метою комплексної перевірки рівня сформованості знань, умінь і професійних компетентностей за темами освітньої програми.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації

Система оцінювання результатів підвищення кваліфікації побудована на компетентнісному підході, орієнтована на перевірку теоретичних знань й на оцінювання здатності застосовувати здобуті знання на практиці, вирішувати професійні завдання тощо.

Для визначення результативності підвищення кваліфікації за Програмою передбачено виконання слухачами тестових запитань і завдань під час «Настановного заняття» й «Підсумкового тестування». Під час «Настановного заняття» педагогам може бути запропоновано надати відповіді на 3 – 5 тестових запитань за змістом курсу. Ці ж самі тестові запитання будуть включені в «Підсумкове тестування», під час якого педагоги мають надати відповіді на 12 тестових запитань/завдань (комп'ютерне тестування в Google Формі) за змістом навчальних занять, які було проведено онлайн, і за змістом навчально-методичних матеріалів, що були опрацьовані слухачами курсів підвищення кваліфікації самостійно. З порядком організації й проведення «Підсумкового тестування» слухачі курсів підвищення кваліфікації знайомляться під час «Настановного заняття» в перший день навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Прозорість і зрозумілість тестових запитань/завдань для слухачів курсів.

Серед 12 тестових запитань/завдань – 8 запитань/завдань на вибір однієї правильної відповіді з кількох запропонованих; 4 запитання/завдання з множинним вибором. Усі запитання й завдання дібрано й складено відповідно до наукових джерел, що забезпечує об'єктивність і надійність їх оцінювання, справедливості, послідовності і незалежності від суб'єктивних чинників.

Максимальна кількість балів за надані правильні відповіді «Підсумкового тестування» – 16 (табл. 1).

Таблиця 1

Типи запитання/завдання «Підсумкового тестування», їх оцінювання

з/п	Тип запитання /завдання	К-ть запитань/завдань	Як оцінюється один правильно виконаний тест/ одне правильно виконане завдання (к-ть балів)	Максимальна к-ть балів
1	Запитання/завдання на вибір однієї правильної відповіді з кількох запропонованих	8	1	8
2	Запитання/завдання з множинним вибором	4	2	8
	Усього	12		16

Можливість самооцінювання й зворотного зв'язку, забезпечення позитивного психоемоційного клімату під час підготовки й проходження «Підсумкового тестування». Оцінювання результатів навчання здійснюється за результатами проходження підсумкового тестування. Слухачі курсів підвищення кваліфікації бачимуть результати власного проходження «Підсумкового тестування». Якщо в педагогів виникає бажання покращити свій результат навчання на курсах підвищення кваліфікації, вони можуть скористатися ще 2 спробами для надання відповідей/виконання завдань «Підсумкового тестування», або матимуть можливість коригувати правильність відповідей/виконаних завдань. Усі питання щодо результатів «Підсумкового тестування» можуть обговорюватись з куратором групи.

За результатами успішного проходження підвищення кваліфікації (за наявності 70% правильно виконаних тестових завдань) видається свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Вартість:

- для педагогічних працівників всіх категорій та керівників закладів освіти, що фінансуються з місцевих бюджетів Харківської області, навчання здійснюється безкоштовно;

- для працівників закладів освіти державної та приватної форм власності, працівників закладів інших, крім освіти, галузей, та інших регіонів – платна послуга, вартість якої визначена «Переліком освітніх послуг КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», що розміщений на сайті Академії (<http://edu-post-diploma.kharkov.ua/>).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено теоретичну підготовку із застосуванням активних форм навчальної діяльності, що спрямовані на формування розвитку професійних компетентностей вихователів ЗДО.

Освітній процес здійснюється через використання лекційних і практичних занять на основі інтерактивних методів навчання, обміну досвіду та рефлексивних активностей, що сприяють удосконаленню у вихователів раніше набутих та набуття нових професійних компетентностей, необхідних для забезпечення психолого-педагогічного та навчально-методичного супроводу дитини з ООП й побудови інклюзивного освітнього простору в ЗДО.

Самостійна робота слухачів передбачає опрацювання фахових джерел щодо індивідуалізації освітнього процесу та проєктування траєкторії розвитку дитини з ООП, способів управління якістю організації інклюзивної освіти в ЗДО.

Підсумкові заходи передбачають узагальнення та оцінювання результатів навчання слухачів, осмислення набутих знань і професійних змін та проводиться з метою комплексної перевірки рівня сформованості знань, умінь і професійних компетентностей за всіма темами освітньої програми.

Підбиття підсумків навчання і рефлексія спрямовані на усвідомлення слухачами власного професійного розвитку, прогресу в оволодінні новими психолого-педагогічними й навчально-методичними інструментами, необхідними для формування екосистеми інклюзивної освіти в ЗДО.

Зміст програми складається з 4 модулів та 15 тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 12 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, 16 балів. Прохідний бал – 11 правильних відповідей (70%). Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 36 год, з них: 11 год – лекційні заняття, 19 год – практична робота, 4 год – самостійна робота, 2 год – контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

№ з/п	Назва навчальних тем	Кількість годин				
		Лекції	Практ. заняття	Самост. робота	Контр. заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Нормативні та організаційні ресурси інклюзивного навчання в ЗДО						
1.1	Нормативно-правове забезпечення та механізми організації інклюзивного навчання в ЗДО	2				2
1.2	Концептуальні основи та професійна етика інклюзивного навчання в ЗДО		2			2
1.3	Анкетування батьків як метод зміцнення партнерських стосунків між ЗДО та сім'єю дошкільника з ООП	1	1			2
	Разом за модулем	3	3			6

№ з/п	Назва навчальних тем	Кількість годин				
		Лекції	Практ. заняття	Самост. робота	Контр. заходи	Усього
МОДУЛЬ II. Стратегії забезпечення умов та персоналізованого супроводу дітей з ООП						
2.1	Умови для здобуття дошкільної освіти дитиною з ООП	2				2
2.2	Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів), ступінь їх прояву та рівень підтримки дитини з ООП		2			2
2.3	Індивідуалізація освітнього процесу та проєктування траєкторії розвитку дитини з ООП		2	2		4
2.4	Стратегії адаптації та модифікації під час забезпечення інклюзивного навчання в ЗДО: середовище, підходи, матеріали	1	1			2
	Разом за модулем	3	5	2		10
МОДУЛЬ III. Екосистема підтримки: синергія команди та корекційний вектор						
3.1	Управління якістю організації інклюзивної освіти в ЗДО	1	1	2		2
3.2	Супровід дітей з ООП в закладі дошкільної освіти: нейропсихологічний підхід		2			2
3.3	Діти з РАС: принципи організації підтримувального середовища	1	1			
3.4	Діти з РДУГ у ЗДО: особливості та інструменти налагодження взаємодії	1	1			2
3.5	Сейфгардінг в освітньому просторі ЗДО	1	1			2
3.6	Компаративний аналіз особливостей дошкільної освіти в різних країнах	1	1			2
	Разом за модулем	5	7	2		14
МОДУЛЬ IV. Мотиваційно-діагностувальний						
4.1	Організаційно-мотиваційне заняття		2			2
4.2	Рефлексивне заняття		2			2
	Підсумкові заходи: підсумкове тестування				2	2
	Разом за модулем		4		2	6
	Усього за модулями	11	19	4	2	36

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. НОРМАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ РЕСУРСИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗДО

Тема 1.1. Нормативно-правове забезпечення та механізми організації інклюзивного навчання в ЗДО

Поняття «інклюзія», «інклюзивне навчання», «особливі освітні потреби», «діти з особливими освітніми потребами» відповідно до нормативних документів. Огляд нормативно-правового забезпечення інклюзивного навчання в ЗДО: Конституція України; Закони України: «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства»; постанови Кабінету Міністрів України: від 14.02.2017 № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами», від 10.04.2019 № 530 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 р. № 1036) «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», від 07.07.2025 №818 «Деякі питання про типи організації освітньої діяльності закладів дошкільної освіти»; розпорядження КМУ від 07 червня 2024 р. № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки»; накази МОН України: від 09.12.2024 № 609 «Про затвердження Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту», від 14.02.2025 № 249 «Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення вихованців до державних, комунальних закладів освіти для здобуття дошкільної освіти», від 20.03.2025 № 474 «Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти», від 12.06.2025 № 844 «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів дошкільної освіти»; інструктивно-методичні листи МОН України.

Особливості комплектування та функціонування інклюзивних груп в ЗДО відповідно до нормативних вимог.

Підстави для створення інклюзивної групи в ЗДО. Алгоритм утворення інклюзивних груп в ЗДО. Порядок зарахування дітей з ООП до інклюзивних груп ЗДО. Кількість дітей з ООП в інклюзивних групах. Гранична кількість дітей з ООП в інклюзивних групах у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Штат працівників інклюзивних груп ЗДО. Фінансування інклюзивних груп ЗДО.

Практикум: робота з практичними кейсами щодо комплектування інклюзивних груп та розмежування функцій залучених фахівців; моделювання складу груп, враховуючи рівень підтримки; створення адаптованих, зрозумілих для батьків пам'яток про порядок зарахування й фінансування супроводу дитини з ООП у ЗДО.

Тема 1.2. Концептуальні основи та професійна етика інклюзивного навчання в ЗДО

Сутність, завдання, принципи та цінності інклюзивного навчання в ЗДО.

Професійні компетентності вихователя ЗДО для організації інклюзивного навчання відповідно до професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» це здатність: до командної взаємодії; забезпечення сприятливих умов для здобуття дошкільної освіти дітьми з ООП, здатність створювати та підтримувати безпечне, комфортне, розвивальне інклюзивне освітнє середовище відповідно до принципів універсального дизайну та розумного пристосування.

Інклюзивне лідерство педагога ЗДО: феномен інклюзивного лідерства - сутність поняття та його прояв у щоденній практиці вихователя; культура відкритості та багатоманіття – здатність організовувати освітнє середовище, що є чутливим до індивідуальних відмінностей кожної дитини; партисипація (активна участь) - розробка та впровадження стратегій, що сприяють залученості та участі всіх дітей у житті групи; трансляція цінностей – особистий приклад педагога у формуванні в дитячому та батьківському колективах цінностей поваги, рівності, гідності та безумовного прийняття.

Етика інклюзивної взаємодії: принцип «спочатку людина» (People-first language) (використання термінології, де на першому місці стоїть дитина, а не її порушення чи діагноз); табуована лексика та мовні бар'єри (категоричне уникнення «сегрегаційного розподілу» дітей за станом здоров'я на «хворих/здорових» чи «нормальних/ненормальних», відмова від навішування ярликів, використання зменшувально-пестливих форм, які підкреслюють безпорадність, або похідних від назви діагнозу, заборона знеособленого називання дитини та обговорення її стану в третій особі у її ж присутності (звертаючись виключно до супроводжуючого чи асистента), недопущення вживання формулювань із прихованим чи явним негативним, жалісливим або дискримінаційним забарвленням тощо. Правила етичного фізичного та візуального контакту: збереження особистісних кордонів дитини, правила спілкування на рівні очей дитини, повага до її допоміжних засобів (як до частини особистого простору).

Активності протягом заняття: рефлексивні активності, обговорення в загальному колі; обмін педагогічним досвідом щодо ситуацій дотримання/недотримання етики інклюзивної взаємодії.

1.3. Анкетування батьків як метод зміцнення партнерських стосунків між ЗДО та сім'єю дошкільника з ООП

Анкетування як метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань попередньо підготовлених бланків – анкет. Анкетування як один із методів опитування. Сутність та роль анкетування в закладі дошкільної освіти для підвищення якості освіти.

Функції анкетування (діагностична, контрольна, прогностична).

Батьки як суб'єкти освітнього процесу та джерело інформації.

Вагомість налагоджених партнерських стосунків між ЗДО та сім'єю дошкільника з ООП. Роль анкетування у взаємодії ЗДО та родин дошкільників з ООП.

Етичні та правові аспекти проведення анкетування. Забезпечення конфіденційності та анонімності.

Методологія та технологія розробки анкети. Етапи підготовки та проведення анкетування. Постановка мети та завдань дослідження.

Визначення об'єкта та предмета анкетування.

Види питань. Структура анкети та послідовність розміщення блоків.

Вступна частина (звернення, мета, інструкція). Основна частина (тематичні блоки). Заклучна частина.

Організація, проведення та аналіз результатів анкетування

Способи проведення анкетування. Офлайн (паперові носії) та онлайн-анкетування (Google Forms тощо).

Обробка та інтерпретація отриманих даних.

Формування висновків та рекомендацій.

Перетворення результатів анкетування на конкретні управлінські рішення для покращення освітнього процесу. Представлення результатів педагогічному колективу та батьківській громаді.

Дотримання літературних норм в анкетах, висновках та рекомендаціях.

Практична робота. Аналіз анкет. Складання анкет для батьків дітей з ООП.

МОДУЛЬ 2. СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ ТА ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО СУПРОВОДУ З ООП

Тема 2.1. Умови для здобуття дошкільної освіти дитиною з ООП

Характеристика основних умов для здобуття дошкільної освіти дитиною з ООП (доступність, супровід, індивідуалізація):

- програмне забезпечення з урахуванням рівнів підтримки дитини: реалізація освітніх програм відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти з обов'язковим урахуванням особливостей психофізичного розвитку, категорій освітніх труднощів та наявного рівня підтримки дитини (від 1 до 5);

- варіативність форм та методів навчання: застосування спеціальних методів (наочних, практичних, словесних із відповідною адаптацією (візуалізація, сенсорна інтеграція, мультимодальність)), гнучке планування, диференціація темпу та обсягу завдань;

- матеріально-технічне та дидактичне забезпечення: архітектурна доступність, універсальний дизайн, антидискримінаційне середовище, використання адаптованих дидактичних посібників, сенсорних матеріалів, допоміжних засобів для навчання (асистивних технологій, спеціальних меблів, тримачів, похилих поверхонь, слухових апаратів тощо);

- надання послуг асистента вихователя, асистента дитини з ООП; партнерська взаємодія (з батьками та педагогами);

- організація та проведення корекційно-розвиткових занять.

Особливості залучення дітей з ООП до освітньої взаємодії: врахування інформації від батьків; об'єднання в групи за спільними інтересами та вподобаннями; доступність спільних активностей та організація ігор; розвиток соціально значущих моделей поведінки тощо.

Специфіка методів взаємодії при наявності різних освітніх труднощів: при функціональних труднощах, що полягають в обмеженні життєдіяльності різного ступеня прояву зорової функції (вербалізація всіх дій, тактильне дослідження предметів, робота за принципом «рука в руці»), слухової функції (збереження зорового контакту, використання чіткої артикуляції, жестів, жестової мови, методів альтернативної та додаткової комунікації); при інтелектуальних труднощах, що полягають в обмеженні функціонування різного ступеня прояву передумов інтелекту (багаторазове повторення, розбивка завдань на дрібні кроки, максимальна опора на наочність та практичну дію); при розладах аутистичного спектра (дотримання чіткого розпорядку, попередження про зміни в діяльності, уникнення різких сенсорних подразників).

Місце гри в процесі інклюзивного навчання дітей дошкільного віку. Критерії та підходи до вибору ігор для дітей з ООП: часові межі (не тривалі), правила прості, зрозумілі, з можливістю візуального дублювання, мінімальний вербальний супровід, акцент на дію та жест, без змагань (кооперативні ігри), вихід гравця не впливає на хід, можливість попереднього розучування правил та дій тощо.

Тема 2.2. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів), ступінь їх прояву та рівень підтримки в освітньому процесі дитини з ООП дошкільного віку

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП). Сутність класифікації як біопсихосоціальної моделі розуміння розвитку дитини. Перехід від медичної моделі (орієнтації на діагноз) до соціальної та педагогічної (оцінка активності, участі та впливу факторів середовища). Визначення понять «категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів)», «рівні підтримки». Класифікація та критерії визначення категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та рівнів підтримки: характер та ступінь прояву освітніх труднощів у різних сферах розвитку (фізична, соціоадаптивна, особистісна, мовленнєва, когнітивна).

Організація освітнього процесу з урахуванням категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів), рівнів підтримки: характеристика рівня надання підтримки, критерії визначення рівня підтримки, умови забезпечення підтримки, фінансове забезпечення, кадровий ресурс та механізм отримання підтримки в освітньому процесі, індивідуальна освітня траєкторія та механізми її реалізації, забезпечення допоміжними засобами навчання, особливості облаштування освітнього середовища.

Практикум: розгляд кейсів дитини з ООП, визначення рівнів її підтримки та моделювання умов їхнього забезпечення, включаючи кадровий ресурс, фінансові умови, допоміжні засоби навчання та спеціальне облаштування середовища в ЗДО.

Тема 2.3. Індивідуалізація освітнього процесу та проєктування траєкторії розвитку дитини з ООП

Організація освітнього процесу для дитини з ООП: особливості планування роботи та ключові принципи (дитиноцентризм, індивідуалізація, універсальний дизайн і розумне пристосування, командна взаємодія, гнучкість

та адаптивність, соціалізації і включення, баланс та дозоване навантаження, позитивна спрямованість) планування роботи в інклюзивних групах ЗДО.

Диференціація та індивідуалізація: підходи до планування життєдіяльності та освітньої діяльності безпосередньо для дитини з ООП.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) як головний навігатор супроводу: сутність та призначення ІПР; компоненти документа (актуальна структура ІПР для ЗДО відповідно до чинних нормативно-правових вимог); покроковий алгоритм та етапи розроблення ІПР; порядок, терміни та правила внесення змін та коригування ІПР за результатами проміжних оцінювань.

Особливості планування та проведення щоденних освітніх заходів, режимних моментів та занять для дитини з ООП з опорою на цілі, визначені в ІПР.

Практикум: відпрацювання навичок покрокового розроблення та коригування ІПР для дитини з ООП у ЗДО відповідно до чинних нормативно-правових актів.

Тема 2.4. Стратегії адаптації та модифікації під час забезпечення безбар'єрного навчання в ЗДО: середовище, підходи, матеріали

Розмежування понять «адаптація» та «модифікація»: сутність термінів, нормативне підґрунтя та критерії вибору стратегії підтримки для дитини з ООП відповідно до рівнів підтримки. Пріоритетність застосування адаптації та модифікації.

Напрями здійснення адаптації в освітньому просторі ЗДО:

- пристосування та адаптація середовища - фізична та сенсорно-інформаційна доступність (безперешкодний рух, наявність зрозумілих орієнтирів та візуальних підказок у приміщеннях закладу); оптимізація фізичних чинників (регулювання інтенсивності та спектра освітлення в групових кімнатах (для дітей із порушеннями зору чи розладами аутистичного спектра (РАС))); акустичний комфорт: зменшення рівня фонового шуму в групах (для дітей із порушенням слуху, РАС або з розладами дефіциту уваги з гіперактивністю), використання шумопоглинальних навушників, навігація та маркування: використання контрастних інформаційних позначок, тактильних орієнтирів тощо;

- адаптація освітніх підходів - диференційований підхід (використання розвивальних завдань різного рівня складності для вибору дитиною або спрямування педагогом); часові та темпові межі (збільшення часу на виконання практичних завдань, зміна темпу подання нової інформації, дозування обсягу матеріалу); режимна гнучкість (обов'язкове чергування активних і пасивних видів діяльності, інтеграція динамічних пауз); організація діяльності (впровадження візуального розкладу дня та занять, індивідуальних позначок-символів); комунікативні стратегії (застосування засобів альтернативної та додаткової комунікації);

- адаптація дидактичних матеріалів та посібників - адаптація форми подачі (використання друкованих матеріалів різного формату (збільшений формат, контрастні зображення без зайвих деталей); когнітивні опори (розробка та застосування карток-підказок, алгоритмів виконання дій у картинках);

візуальна підтримка (використання карток PECS (Picture Exchange Communication System) для вираження базових потреб та спілкування).

Модифікація як інструмент трансформації змісту навчання: зміна програмового змісту (спрощення або скорочення навчального матеріалу, вилучення тем, які є занадто складними для дитини на поточному етапі, та заміна їх на формування базових життєвих навичок); зміна вимог до виконання завдань (зниження рівня складності та очікуваного результату); зміна підходів до фіксації динаміки розвитку дитини.

Практикум: приклади адаптації та модифікації навчальних завдань: кейси із проведення спільного кола (залучення дітей до спільної діяльності), кейси з розвитку мовлення (як адаптувати завдання з переказу казки для дитини з порушеннями мовлення або інтелектуального розвитку), кейси (із зображувальної діяльності (пристосування інструментів (потовщені олівці, трафарети, використання тіста замість твердого пластиліну тощо) та зміна фінальних вимог до роботи), кейси з фізичного розвитку (спрощення правил рухливих ігор, зменшення дистанцій або запровадження ролі «помічника» для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату) тощо.

МОДУЛЬ III. ЕКОСИСТЕМА ПІДТРИМКИ: СИНЕРГІЯ КОМАНДИ ТА КОРЕКЦІЙНИЙ ВЕКТОР

Тема 3.1. Управління якістю організації інклюзивної освіти в ЗДО

Інклюзивне навчання як форма реалізації безбар'єрності. Нормативно-правові засади управління інклюзивною освітою в ЗЗСО. Інклюзивне навчання – наскрізний компонент внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Дослідження потреб стейкхолдерів у забезпеченні якості освіти у аспекті впровадження інклюзивного навчання. Організація інклюзивного освітнього середовища в ЗДО. Управління командою психолого-педагогічного супроводу. Планування та моніторинг якості інклюзивного навчання. Роль керівника закладу в управлінні інклюзивними процесами. Партнерство з батьками та міжвідомча взаємодія. Професійний розвиток педагогів у контексті інклюзії. Реалізація моделі та технології управління якістю організації інклюзивного навчання в ЗДО. Проєктний менеджмент в контексті інклюзивного навчання: від теорії до практики.

Практична частина. Освітній хакатон «Майстерня нормативів: інклюзія в дії». Створення мініпроєкту «Крок назустріч: інклюзивна освіта». Діалогова платформа «Рівні можливості – спільне майбутнє».

Тема 3.2. Супровід дітей з ООП в закладі дошкільної освіти: нейропсихологічний підхід

Зростання числа дітей з ООП зумовлює пошук міждисциплінарних методів, що дозволяють виявляти труднощі розвитку дітей з ООП та ефективно їх долати. Одним з таких сучасних методів є нейропсихологія.

Нейропсихологія як наука, що вивчає зв'язок між мозковими структурами, психічними процесами і поведінкою. Дитяча нейропсихологія досліджує

особливості формування мозкових функцій у дітей, оцінює їхній розвиток та визначає напрями нейропсихологічної підтримки та корекції. Особливості формування та розвитку мозкових функцій в онтогенезі. Три функціональні блоки мозку (ФБМ). Загальна характеристика кожного блоку: основні відділи мозку, функції, труднощі, які можуть виникати у дитини при недостатності відповідних мозкових механізмів. Модель поетапного розвитку вищих психічних функцій людини Лазаро і Берруzzo.

Практична частина: ознайомлення з нейропсихологічними корекційно-розвивальними вправами. Активізація роботи першого функціонального блоку мозку: дихальні вправи, масаж і самомасаж, розтяжки, вправи на формування та корекцію сенсомоторних взаємодій. Активізація роботи другого функціонального блоку: вправи на розвиток пізнавальних процесів. Активізація роботи третього функціонального блоку мозку: вправи на розвиток довільної регуляції, планування, програмування та контролю.

Тема 3.3. Діти з РАС: принципи організації підтримувального середовища

Поняття про розлади аутистичного спектру. Загальні ознаки дітей з РАС: особливості комунікації та соціальної взаємодії, поведінкові та когнітивні прояви, специфічні реакції на сенсорні стимули.

Сенсорні особливості дітей з розладами аутистичного спектру: специфіка функціонування тактильної, слухової, зорової, нюхової, вестибулярної та пропріоцептивної систем. Особливості обробки інформації: моноканальність і секвенційність.

Принципи організації підтримувального середовища для дітей з розладами аутистичного спектру: безпека та прийняття, структурованість і передбачуваність, індивідуальний підхід, сенсорний і комунікативний комфорт, позитивна підтримка та співпраця. Особливості врахування типу та обсягу сенсорного стимулювання у дітей з особливостями обробки сенсорної інформації.

Практична частина: обговорення ситуацій щодо моделювання та структурування мультисенсорного простору закладу дошкільної освіти.

Тема 3.4. Діти з РДУГ у ЗДО: особливості та інструменти налагодження взаємодії

Рефлексивна активність з досвіду роботи: вправа «Мій досвід» – вихователі діляться, чи мали вони досвід роботи з дітьми із гіперактивністю та з якими викликами стикалися.

Обговорення ключових проявів поведінки дитини з РДУГ,

Способи організації простору групи для комфортного перебування дитини: створення «куточка тиші» або зони усамітнення для зниження сенсорного перевантаження; мінімізація візуального шуму (занадто яскравих плакатів перед очима дитини під час занять); використання стільчиків-балансирів або тактильних подушок для задоволення потреби в русі під час сидіння.

Шляхи адаптації комунікації та правил: правило «1-2-3»: інструкція має бути короткою (не більше 3-4 слів), даватися віч-на-віч, на рівні очей дитини, з

тактильним контактом (рука на плечі); візуалізація розкладу дня: використання карток PECS або яскравих піктограм («зараз — потім — пізніше»), оскільки діти з РДУГ погано відчують час; позитивне формулювання: замість «Не бігай!» — «Іди спокійно кроком», замість «Не кричи!» — «Говори тихіше».

Прийоми управління енергією та зміна діяльності: використання різних ролей рухової активності («помічник вихователя» — роздати папір, зібрати олівці, повернути книжки на полицю тощо); використання ігор на розвиток саморегуляції та гальмування (наприклад, «Морська фігура, замри», «Море хвилюється», «Світлофор»).

Практична частина: обговорення реальних складних ситуацій взаємодії з дітьми з ООП з педагогічного досвіду вихователів.

Тема 3.5. Сейфгардінг в освітньому просторі ЗДО

Нормативне забезпечення реалізації Політики забезпечення безпеки дітей: Конвенції ООН про права дитини; Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року; Меморандум про взаєморозуміння між представництвом Save the Children в Україні та Міністерством освіти і науки України; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми»; Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2021); Державний стандарт дошкільного освіти (2025).

Завдання закладів дошкільної освіти (далі — ЗДО) — забезпечення функціонування ефективної системи унеможливлення будь-якого виду насильства та жорстокого поводження з дітьми, створення у закладах освіти середовища, вільного від насильства та жорстокого поводження з дитиною.

Забезпечення безпеки дитини як один із ключових завдань сучасної системи дошкільного освіти. Особлива значущість питання захисту дітей від насильства та жорсткого поводження у період воєнного стану, соціальної нестабільності та зростання рівня стресових ситуацій у суспільстві. Роль педагогів ЗДО у створенні безпечного, доброзичливого та підтримувального середовища.

Практична частина: практикум з формування у педагогів практичних навичок профілактики насильства, безпечної педагогічної взаємодії та створення умов, що забезпечують психологічний комфорт і добробут кожної дитини.

Тема 3.6. Компаративний аналіз особливостей дошкільної освіти в різних країнах

Нормативна база забезпечення функціонування закладів дошкільної освіти різних типів організації освітньої діяльності й різних форм власності.

Особливості виховного середовища, цікаві та нестандартні підходи до виховання дітей, передшкільна підготовка, система підготовки педагогічних кадрів у великих європейських країнах: Фінляндії, Німеччині, Франції та ін. Варіативність форм організації та змісту освітньої діяльності в ЗДО: надбання та проблеми.

Основні зміни в Законі України «Про дошкільну освіту».

Практична частина: обговорення в загальному колі вітчизняного досвіду організації роботи дошкільних локацій у воєнний час.

МОДУЛЬ IV. МОТИВАЦІЙНО-ДІАГНОСТУВАЛЬНИЙ

Тема 4.1. Організаційно-мотиваційне заняття

Ознайомлення слухачів із метою, завданнями, змістом освітньої програми, організацією та умовами проведення навчання в дистанційному форматі. Актуалізація дотримання правил особистої безпеки життя та здоров'я під час навчальних занять, коли оголошується повітряна тривога. Повідомлення вимог, надання рекомендацій щодо виконання завдань «Підсумкового тестування».

Реєстрація слухачів. Проведення вхідного діагностування.

Тема 4.2. Рефлексивне заняття

Презентація слухачами навчальної групи власного педагогічного досвіду (мультимедійна презентація, проведення майстер-класу, ділової гри тощо). Обговорення актуальних питань (викликів та шляхів їх подолання, ефективного досвіду, цікавих ідей, корисних ресурсів тощо) щодо впровадження інклюзивної освіти в ЗДО.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Практичні завдання зазначені у відповідних темах.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

До теми **2.3. Індивідуалізація освітнього процесу та проєктування траєкторії розвитку дитини з ООП**

Завдання на вибір:

I. 1.1. Ознайомитися з розділом «Безбар'єрне освітнє середовище для дітей дошкільного віку з порушеннями когнітивного розвитку» (О.О. Бабяк) аналітичних матеріалів «Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: аналітичні матеріали для МОН України / за заг. ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка, Н. А. Ярмоли. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с.» URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>

1.2. Скласти чекліст «Стратегія створення безбар'єрного освітнього середовища для дошкільників з труднощами інтелектуального розвитку».

II. 2.1. Ознайомитися з розділом «Безбар'єрне освітнє середовище для дітей дошкільного віку з особливими мовленнєвими потребами (Е.А. Данілавічюте) аналітичних матеріалів «Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: аналітичні матеріали для МОН України / за заг. ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка, Н. А. Ярмоли. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с.» URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>

2.2. Скласти чекліст «Стратегія створення безбар'єрного освітнього середовища для дошкільників з особливими мовленнєвими потребами».

III. 3.1. Ознайомитися з розділом «Безбар'єрне освітнє середовище для дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату» (І.В. Гладченко, О.В. Чеботарьова) аналітичних матеріалів «Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: аналітичні матеріали для МОН України / за заг. ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка, Н. А. Ярмоли. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с.» URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>

3.2. Скласти чекліст «Стратегія створення безбар'єрного освітнього середовища для дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату».

До теми 3.1. *Управління якістю організації інклюзивної освіти в ЗДО*

Завдання: 1) ознайомитися з посібником: Середовище, що належить дітям: порадник для педагогів закладів дошкільної освіти / Н. Софій, Ю. Найда; за заг.ред. В. В. Засенка. Київ, 2019.68 с. URL:

<https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/seredovysche.pdf>

2) побудувати ментальну мапу на одну з тем («Використання принципів універсального дизайну», «Осередки діяльності та їх облаштування», «Облаштування групової кімнати», «Середовище, яке відповідає потребам усіх дітей» за розділом «Цікаво та доступно про організацію середовища у груповій кімнаті».

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

Нормативно-правові акти:

1. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX «Про дошкільну освіту» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

3. Постанова КМУ від 10 квітня 2019 р. № 530 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 р. № 1036) «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

4. Розпорядження КМУ від 07 червня 2024 р. № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>

5. Наказ МОН від 17 листопада 2021 р. № 1236, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 січня 2022 року за № 73/37409 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-22#Text>

6. Наказ МОН від 09 грудня 2024 р. № 1713, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2024 року за № 1982/43327 «Про затвердження

Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1982-24#Text>

7. Наказ МОН від 20 березня 2025 р. № 474, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03 квітня 2025 року за № 519/43925 «Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми потребами В закладі дошкільної освіти»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0519-25#Text>

Основна література

1. Інклюзивний садочок. Порадник у запитаннях та відповідях для керівників закладів дошкільної освіти. / Іванова О., Корнєєва О., Стягунова О., Борисенко Є. 2021. с. URL: <https://shevruo.gov.ua/docs/section/Zdo2024.pdf>

2. Інклюзивне навчання в закладі дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Т. В. Наумчук та ін. – Київ: Літера ЛТД, 2024. – 160 с.

3. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І.В. Гладченко, Л.В. Бобренко, С. В. Трикоз, О. І. Мякушко, ІВ. Сухіна, Н .С. Бабій, Н. І.Цимбалюк, І. Д. Лукачук та ін. За наук. ред. О. В. Чеботарьової, І. В. Гладченко. К., ІСПЦ імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2023. 438 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11295>

4. Середовище, що належить дітям: поради для педагогів закладів дошкільної освіти / Н. Софій, Ю. Найда; за заг.ред. В. В. Засенка. Київ, 2019. 68 с. URL: <https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/seredovysche.pdf>

5. Рекомендації щодо створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій, в закладах дошкільної освіти: лист МОН від 25.06.2020 № 1/9-348. URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-stvorennya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakla>

Додаткова література

1. Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти: аналітичні матеріали для МОН України / за заг. ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка, Н. А. Ярмоли. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>

2. Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку / лист МОН від 08.06.2022 № 4/1196-22.

URL: <https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/metodichni-rekomendaciyi-shchodo-viznachennya-osvitnih-trudnoshchiv.pdf>

3. Методичні рекомендації для закладів освіти щодо створення відповідних умов і привітної атмосфери для взаємодії учасників освітнього процесу і збільшення залученості батьків та опікунів / І. Новик, В. Мельничук. УІРО. 2022. 21 с. URL: <https://uied.org.ua/2022/11/9555/>

4. Про визначення рівня підтримки у дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають дошкільну освіту в інклюзивних групах / лист МОН від 30.12.2021 № 123180-21

URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-viznachennya-rivnya-pidtrimki-u-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-yaki-zdobuvayut-doshkilnu-osvitu-v-inklyuzivnih-grupah>

5. Про методичні рекомендації «Про методичні рекомендації» стосується запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах освіти відповідно до Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Лист МОН від 04.09.2024 № о6/688-24.

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66d/850/0f5/66d8500f5d232894940546.pdf>

6. Проблеми в розвитку: як батькам маленької дитини зрозуміти, що їм варто звернутися до фахівців. URL: <https://nus.org.ua/2020/07/02/problems-v-rozvytku-yak-batkam-malenkoyi-dytyny-zrozumity-shho-yim-varto-zvernutysya-do-fahivtsiv/>

7. Методичні рекомендації щодо організації практичної роботи зі здобувачами освіти з інтелектуальними труднощами в умовах інклюзивного навчання, спрямовані на допомогу педагогічним працівникам команд супроводу осіб з особливими освітніми потребами закладів дошкільної та загальної середньої освіти. / Соболева Н. УІРО. 2024. 24 с.

URL: <https://uied.org.ua/2024/09/12246/>

8. Будуємо партнерство: форми взаємодії вихователя та асистента вихователя в інклюзивній групі. /Стягунова О. НУМО. 2025. 10 с.

URL: <https://numo.mon.gov.ua/buduyemo-partnerstvo-formi-vzayemodiyi-vihovatelya-ta-asistenta-vihovatelya-v-inklyuzivnij-grupi>

9, Щодо асистента учня (дитини) в закладах освіти / лист МОН від 19.08.2022 № 1/9540-22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS37395>

10. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти / лист МОН від 25.06.2020 № 1/9-348.

URL: <https://mon.gov.ua/npa/shodo-stvorennya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>